

Τα φύλα στη λογοτεχνία Τάξη: Α' Λυκείου

Ελληνική πεζογραφία 1880-1930

Από τη δεκαετία του 1880 εμφανίζεται μια μεγάλη αλλαγή στη νεοελληνική πεζογραφία. Ο ρομαντισμός παύει να είναι το κυρίαρχο ρεύμα και οι λογοτέχνες "προσγειώνονται" σε πιο οικεία θέματα, εμπνέονται από την ελληνική παράδοση, απεικονίζουν τη ζωή της υπαίθρου αρχικά και έπειτα των αστικών κέντρων, και εμφανίζονται σποραδικά στην αρχή αλλά εντονότερα από τις αρχές του 20ου αι. ρεαλιστικές και νατουραλιστικές τάσεις και κοινωνικοπολιτικός προβληματισμός.

Οι τάσεις της αλλαγής θα μπορούσε να πει κανείς ότι εμφανίζονται ήδη από το 1855, στο μυθιστόρημα *Θάνος Βλέκας* του Παύλου Καλλιγά, στο οποίο αντιμετωπίζεται με κριτική διάθεση η κατάσταση της αγροτικής κοινωνίας. Ουσιαστικά όμως το έργο που σηματοδοτεί την νέα προσέγγιση είναι το μυθιστόρημα *Λουκής Λάρας* του Δημήτριου Βικέλα, (1879), που παρουσιάζει με διαφορετική, "αντιρωτική" όπως έχει χαρακτηριστεί, σκοπιά, την ελληνική επανάσταση, και ακολουθεί τους κανόνες του ρεαλισμού.

Διαμορφωτικοί παράγοντες των νέων τάσεων

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που διαμόρφωσαν νέες τάσεις στην ελληνική πεζογραφία μετά το 1880 ήταν η παρακμή του ρομαντισμού και η στροφή στα λογοτεχνικά ρεύματα του ρεαλισμού και του νατουραλισμού, η ανάπτυξη της λογογραφίας και ο διαγωνισμός διηγήματος του περιοδικού *Εστία*.

Αν και ο ρομαντισμός δεν ήταν η μοναδική τάση στην πεζογραφία της προηγούμενης περιόδου (1830-1880), είχε παίξει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση κάποιων τάσεων, όπως τα ερωτικά μυθιστορήματα με περιπετειώδη-μελοδραματική δομή (*Ο Λέανδρος* του Π. Σούτσου, *Η ορφανή της Χίου* του Ιάκωβου Πιτσιπιού κ.α.). Η παρακμή και οι αντιδράσεις προς τον ρομαντισμό συνοδεύτηκαν από τη στροφή προς νέα λογοτεχνικά ρεύματα, του παρνασσισμού, του ρεαλισμού και του νατουραλισμού. Ορόσημο για την εισαγωγή του ρεαλισμού στην Ελλάδα είναι η δημοσίευση το 1879 της μετάφρασης της *Νανάς* του Εμίλ Ζολά από τον Ιωάννη Καμπούρογλου στον *Ραμπαγά* που προκάλεσε έντονες αντιδράσεις λόγω του «προκλητικού» και «σκανδαλώδους» περιεχομένου και διακόπηκε.

Βαλλιάνειο Γ.Ε.Λ. Κεραμειών / σχολ. έτος 2021-2022

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Παράλληλα με τη στροφή προς νέες τεχνотροπίες, εμφανίστηκε και στροφή προς νέους θεματικούς κύκλους, δηλαδή την καθημερινή ζωή της υπαίθρου. Καθοριστική ήταν η ανάπτυξη και η συστηματοποίηση της λαογραφικής έρευνας με τις εργασίες του Νικόλαου Πολίτη, θεμελιωτή της ελληνικής λαογραφίας. Ο Ν. Πολίτης ήταν ένας από τους εμπνευστές του διαγωνισμού διηγήματος της *Εστίας* το 1883 και πιθανότατα συγγραφέας της προκήρυξης του διαγωνισμού, η καλούσε τους συγγραφείς να αξιοποιήσουν τις πλούσιες παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού. Στην προκήρυξη ήταν φανερό η ηθικοπλαστική διάθεση, αφού γινόταν λόγος για «αγνά» και «ευγενή» ήθη που ο ελληνικός λαός διέθετε περισσότερο από άλλους λαούς, και για τόνωση της αγάπης για την πατρίδα. Τα αποτελέσματα του διαγωνισμού δεν ήταν βέβαια εξαιρετικά σε ποιότητα, αφού πολλά από τα έργα που παρουσιάστηκαν δεν ήταν καν διηγήματα, παρά απλές καταγραφές εθίμων, παραδόσεων ή λαϊκών διηγήσεων. Ο διαγωνισμός όμως συνέβαλε και στη συστηματική καλλιέργεια του διηγήματος, είδους που τις προηγούμενες δεκαετίες ήταν περιορισμένο, αλλά στο τέλος του αιώνα ξεπέρασε την παραγωγή μυθιστορημάτων.

Γενικά χαρακτηριστικά

Σε αντίθεση με την ποίηση, στην πεζογραφία η δημοτική άργησε να καθιερωθεί. Η πρώτη φάση, μέχρι το 1900 περίπου, είναι ακόμα η φάση της καθαρεύουσας: οι περισσότεροι συγγραφείς χρησιμοποιούσαν την καθαρεύουσα στα αφηγηματικά μέρη και τη δημοτική, συχνά με ιδιωτισμούς, στα διαλογικά (*Παπαδιαμάντης, Βιζυηνός, Κονδυλάκης, Μωραϊτίδης*). Μετά τη δημοσίευση του *Ταξιδιού* του Ψυχάρη, το παράδειγμά του ακολούθησαν αμέσως οι Αργύρης Εφταλιώτης και Αλέξανδρος Πάλλης και αργότερα ο Πέτρος Βλαστός, που ήταν και οι πιο «πιστοί» στις αρχές του. Την πεζογραφία σε δημοτική ενίσχυσαν στη συνέχεια - και με μετριοπάθεια- οι Κωστής Παλαμάς, Ανδρέας Καρκαβίτσας και αργότερα οι Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, Κωνσταντίνος Θεοτόκης. Αξιόλογη σε αυτόν τον τομέα ήταν και η έκδοση των περιοδικών *Η Τέχνη* (1898-1899) και *Ο Νουμάς* το 1903.

Η γενική τάση που επικρατούσε ως το 1900 ήταν η ηθογραφία, η έμπνευση δηλαδή από την καθημερινή ζωή της υπαίθρου (αρχικά) και η πιστή αναπαράσταση ηθών, εθίμων, παραδόσεων. Η έμπνευση από την καθημερινή ζωή στην ελληνική πεζογραφία δεν ήταν κάτι νέο: τις προηγούμενες δεκαετίες υπήρξαν συγγραφείς που παρουσίασαν με κριτική διάθεση την καθημερινή ζωή, αλλά των αστικών κέντρων (όπως ο Γρηγόριος Παλασιολόγος στον *Ζωγράφο* (1842) ή ο Ι. Πιτσιπιός στον *Πίθηκο Ξουθ* (1849), όμως η αποκλειστική εστίαση στην αγροτική ζωή ήταν καινοτομία της μετά το 1880 περιόδου. Οι συγγραφείς στηρίχτηκαν στις προσωπικές τους αναμνήσεις και βιώματα, γι' αυτό και τα περισσότερα έργα έχουν χαρακτήρα αυτοβιογραφικό. Αρκετοί απ' αυτούς περιορίστηκαν σε απλή καταγραφή της ζωής, χωρίς να εμβαθύνουν στην ψυχολογία των προσώπων ή να αναλύουν χαρακτήρες και συχνά παρουσίαζαν την αγροτική ζωή με τρόπο ειδυλλιακό και εξιδανικευμένο, αδιαφορώντας για τα κοινωνικά προβλήματα και τις συχνά άσχημες συνθήκες. (Για παράδειγμα οι Γεώργιος Δροσίνης, Κώστας Κρυστάλλης). Οι πιο αξιόλογοι όμως συγγραφείς παρουσίασαν και δείγματα είτε ψυχογραφικά (*Παπαδιαμάντης, Η Φόνισσα, Κονδυλάκης, Ο Πατούχας, Βιζυηνός*), είτε νατουραλιστικά, με έντονη κριτική διάθεση (*Καρκαβίτσας, Ο Ζητιάνος, Παπαδιαμάντης, Η Φόνισσα*).

Από το 1900 το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε από την ύπαιθρο στα αστικά κέντρα, κυρίως την Αθήνα. Αυτή η φάση ονομάζεται είτε απλά αστική, είτε αστική ηθογραφική, σε αντιδιαστολή με την αγροτική ηθογραφική. Οι πρώτοι συγγραφείς που τοποθέτησαν τα έργα τους σε αστικό περιβάλλον ήταν οι Γιάννης Ψυχάρης και Γρηγόριος Ξενόπουλος. Το μυθιστόρημα επανεμφανίστηκε με αξιόλογα δείγματα, όπως τα έργα του Χατζόπουλου και του Θεοτόκη. Παράλληλα εμφανίστηκε και ο κοινωνικός προβληματισμός, τις

περισσότερες φορές ταυτισμένος με τη σοσιαλιστική ιδεολογία. (Εκπρόσωποι αυτού του είδους, εκτός από τους Χατζόπουλο και Θεοτόκη, είναι και οι Δημοσθένης Βουτυράς, Κώστας Παρορίτης). Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτη και η επίδραση του ρεύματος του αισθητισμού στα έργα των Π.Νιρβάνα, Κ.Χρηστομάνου, Ν.Επισκοπόπουλου.

Νατουραλισμός

Ο νατουραλισμός συνδέεται αποκλειστικά με την πεζογραφία και πιο συγκεκριμένα με το μυθιστόρημα. Στην ουσία, συνιστά το αποκορύφωμα, την πιο ακραία εκδοχή του ρεαλισμού, με τον οποίο μοιράζεται ορισμένα κοινά στοιχεία. Για παράδειγμα, τόσο στο ρεαλισμό όσο και στο νατουραλισμό, ο συγγραφέας επιλέγει απλά θέματα από την καθημερινή ζωή και προσπαθεί να μιμηθεί, να αναπαραστήσει δηλαδή πιστά την πραγματικότητα. Κοινό στοιχείο είναι και η κριτική απέναντι στην κοινωνία της εποχής, η οποία όμως στο νατουραλισμό γίνεται ο πρώτος στόχος και εμφανίζεται πραγματικά πολύ σκληρή.

Συγκεκριμένα, ο νατουραλιστής συγγραφέας καταγγέλλει μέσα από το έργο του την κοινωνική εξαθλίωση και, γενικά, τις απαράδεκτες συνθήκες στις οποίες είναι αναγκασμένοι να ζουν οι περισσότεροι άνθρωποι. Η κοινωνία μας και ο πολιτισμός της, υποστηρίζουν οι νατουραλιστές, δεν είναι αντάξια του ανθρώπου· γι' αυτό και στα έργα τους υπερτονίζουν τις πιο αρνητικές και άσχημες καταστάσεις της ζωής, παρουσιάζοντας την πραγματικότητα γυμνή, χωρίς καμία προσπάθεια για ωραιοποίηση ή συγκάλυψη των αποκρουστικών πλευρών της, χωρίς πρόσθετα σχόλια ή συναισθηματισμούς. Με αυτόν τον τρόπο, φιλοδοξούν να προκαλέσουν την έντονη αντίδραση του κοινού, ίσως και τη διαμαρτυρία ή την εξέγερση.

Για να επιτύχουν όλα αυτά, οι νατουραλιστές επιδιώκουν την πιστή, τη φωτογραφική σχεδόν απόδοση της πραγματικότητας, μέσα από πληθώρα λεπτομερειών και εξονυχιστική παρατήρηση. Όπως λέει ο ίδιος ο Zola, κάθε μυθιστόρημα πρέπει να είναι μια «φέτα ζωής», ένα κομμάτι αληθινής ζωής. Οι εξαντλητικές περιγραφές, λοιπόν, χώρων, ανθρώπων, φυσιognωμιών αλλά και καταστάσεων είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νατουραλισμού.

Ένα δεύτερο γνώρισμα, απόλυτα ταιριαστό με τα παραπάνω, είναι η επιλογή ιδιαίτερα προκλητικών θεμάτων από το περιθώριο της κοινωνικής ζωής. Οι ήρωες του νατουραλισμού είναι οι απόκληροι και τα θύματα της κοινωνίας, οι καταπιεσμένοι και οι αδικημένοι, άτομα του υπόκοσμου, ψυχικά και σωματικά άρρωστοι κτλ. Οι νατουραλιστές, μάλιστα, επιμένουν ιδιαίτερα στους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνεται η συμπεριφορά και η ηθική του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον Zola, η ελευθερία αλλά και η ηθική ευθύνη του ανθρώπου περιορίζονται δραματικά εξαιτίας των δυνάμεων που επιδρούν επάνω του. Οι δυνάμεις αυτές είναι τόσο εξωτερικές, όπως λ.χ. η κοινωνία, οι περιστάσεις ή η φύση, όσο και εσωτερικές, όπως οι βιολογικές καταβολές και η κληρονομικότητα, οι έμφυτες ορμές, το ένστικτο και γενικά οι δυνάμεις του ασυνείδητου. Μ' άλλα λόγια, ο άνθρωπος δεν έχει πολλά περιθώρια επιλογής και δρα κάτω από συνεχείς καταναγκασμούς.

Βαλλιάνειο Γ.Ε.Λ. Κεραμειών / σχολ. έτος 2021-2022

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Νουβέλα

Μαζί με το διήγημα και το μυθιστόρημα, η νουβέλα είναι ένα από τα τρία βασικά είδη της αφηγηματικής πεζογραφίας. Καθένα από αυτά τα είδη έχει, βέβαια, τα δικά του χαρακτηριστικά· ωστόσο, πρέπει πάντοτε να έχουμε υπόψη ότι τα όρια μεταξύ των τριών αυτών ειδών είναι πολλές φορές ασαφή και δυσδιάκριτα. Συνεπώς, η τριμερής αυτή διάκριση είναι σχετική.

Σε ό,τι αφορά την έκταση, η νουβέλα τοποθετείται κάπου ανάμεσα στο διήγημα και το μυθιστόρημα. Εξιστορεί κυρίως γεγονότα της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας, δηλαδή της εποχής κατά την οποία γράφτηκε. Συνήθως, σε μια νουβέλα, ο συγγραφέας ρίχνει το βάρος στην ηθογράφιση και την ψυχογράφιση των χαρακτήρων αλλά δεν εμβαθύνει εξίσου στην πλοκή και στα επεισόδια που αφηγείται. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι η δομή μιας νουβέλας είναι λίγο πιο περίπλοκη από εκείνη του διηγήματος αλλά απέχει αρκετά απ' την ευρύτητα και το περίτεχνο ενός μυθιστορήματος.

Ως παραδείγματα νουβέλας από τη νεοελληνική λογοτεχνία, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε *Τα ρόδινα ακρογιάλια* του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, το *Ζητιάνο* του Ανδρέα Καρκαβίτσα, τον *Κατάδικο* του Κωνσταντίνου Θεοτόκη και την *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* του Στρατή Δούκα.

Ηθογραφία

Με τον όρο **ηθογραφία** αναφερόμαστε στη γενικότερη τάση που επικρατούσε στην νεοελληνική λογοτεχνία της περιόδου 1880-1930. Ως ηθογραφία ορίζεται η πιστή απεικόνιση της ζωής, των ηθών και των εθίμων μιας συγκεκριμένης ομάδας. Κάποιοι μελετητές περιορίζουν τον όρο μόνο για την απεικόνιση της ζωής του αγροτικού πληθυσμού και τα έργα που απεικονίζουν με αντίστοιχο τρόπο τη ζωή στα αστικά κέντρα τα χαρακτηρίζουν «αστικά». Για παράδειγμα ο Απόστολος Σαχίνης στη μελέτη του για το νεοελληνικό μυθιστόρημα του 19ου και του 20ου αιώνα αναφέρει: «...το ηθογραφικό μυθιστόρημα, στα τελευταία χρόνια του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα και, με την είσοδο του νέου αιώνα, το αστικό μυθιστόρημα» και «το νεοελληνικό μυθιστόρημα κράτησε, από τη γέννησή του ως το 1930, την ακόλουθη πορεία: ήταν πρώτα ιστορικό, έπειτα ηθογραφικό, τέλος αστικό».

Η εμφάνιση της ηθογραφίας στη νεοελληνική λογοτεχνία σχετίζεται με ευρύτερες εξελίξεις στον ευρωπαϊκό και τον ελληνικό πνευματικό χώρο: η παρακμή του ρομαντισμού και η εμφάνιση του ρεαλισμού και του νατουραλισμού στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία και η εξέλιξη της επιστήμης της λαογραφίας στην Ελλάδα είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες στους οποίους οφείλεται η στροφή της λογοτεχνίας στην ελληνική πραγματικότητα και την καθημερινή ζωή.

Η εξέλιξη της ηθογραφικής λογοτεχνίας ακολούθησε έκτοτε δύο κατευθύνσεις: την «ειδυλλιακή» και την «ρεαλιστική». Η «**ειδυλλιακή**» ηθογραφία είναι η ωραιοποιημένη και εξιδανικευμένη αναπαράσταση της ζωής, κυρίως του αγροτικού χώρου. Συχνά τα έργα εξαντλούνται σε απλή καταγραφή ηθών και εθίμων, με φόρτο λαογραφικού υλικού. Ο Vitti αναφέρει σχετικά: «μπορώ να μιλήσω για πιστότητα προκειμένου να ορίσω τον τρόπο με τον οποίο το ελληνικό αφήγημα αντιμετωπίζει την πραγματικότητα τα χρόνια τούτα. Δεν τολμώ να μιλήσω για ρεαλισμό· να προστρέξω δηλαδή σε ένα σαφώς προσδιορισμένο όρο που

Βαλλιάνειο Γ.Ε.Λ. Κεραμειών / σχολ. έτος 2021-2022

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

περιλαμβάνει και την πιστότητα, αλλά που την πιστότητα την αποκτά ως αποτέλεσμα μιας κριτικής ματιάς, πράγμα που το βλέπουμε καθαρά, η ηθογραφία αυτής της φάσης δεν το έχει ακόμη». Εκπρόσωποι αυτής της τάσης είναι οι Γεώργιος Δροσίνης, Κώστας Κρυστάλλης, Χρήστος Χρηστοβασίλης, Αργύρης Εφταλιώτης.

Αντιθέτως, η **"ρεαλιστική"** ηθογραφία έχει εντονότερο κοινωνικό προσανατολισμό, αντιμετωπίζει την πραγματικότητα με κριτικό βλέμμα και προχωρά σε ψυχολογική εμβάθυνση και σκιαγράφηση ολοκληρωμένων ανθρώπινων τύπων. Αυτού του είδους η ηθογραφία σχετίζεται με τα ρεύματα του ρεαλισμού και του νατουραλισμού. Τα αντιπροσωπευτικότερα έργα είναι τα περισσότερα διηγήματα του Παπαδιαμάντη (με χαρακτηριστικότερο όλων την νουβέλα «Η Φόνισσα»), τα διηγήματα του Βιζυηνού, οι νουβέλες του Καρκαβίτσα και αργότερα τα έργα του Κ. Χατζόπουλου και του Κ. Θεοτόκη, που είναι επηρεασμένα από την σοσιαλιστική ιδεολογία και τον προβληματισμό για το κοινωνικό ζήτημα.

Ρεαλισμός

Γενικά χαρακτηριστικά του ρεαλισμού στη λογοτεχνία

- ✎ Επιλογή ενός θέματος από τη σύγχρονη πραγματικότητα. Είναι θέμα κοινό, από την καθημερινή εμπειρία.
- ✎ Η πραγματικότητα παρουσιάζεται αντικειμενικά, χωρίς εξιδανίκευση ή εξωραϊσμό, και τις περισσότερες φορές με κριτική διάθεση.
- ✎ Παρουσίαση ανθρώπινων τύπων συνηθισμένων και καθημερινών, χωρίς τίποτα το ηρωικό.
- ✎ Προσπάθεια για αποκάλυψη της ψυχολογίας του ήρωα, κυρίως μέσω των πράξεών του, και για ερμηνεία της συμπεριφοράς.
- ✎ Η αντίδραση στον ρομαντισμό δεν σημαίνει ότι τα έργα είναι απαλλαγμένα τελείως από ρομαντικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα το υποκειμενικό στοιχείο δεν είναι δυνατόν να απουσιάζει από κανένα έργο. Η διαφορά μεταξύ των δύο ρευμάτων είναι ότι στον ρομαντισμό το υποκειμενικό και ατομικό στοιχείο είναι συνειδητά υπερτονισμένο.
- ✎ Λεπτομερής και ακριβής απόδοση της εξωτερικής πραγματικότητας με πιστότητα και αληθοφάνεια. Αυτό επιτυγχάνεται με εκτενείς περιγραφές χώρων, αντικειμένων, ανθρώπων.
- ✎ Ρεαλιστική, δηλαδή αληθοφανής, οργάνωση της πλοκής: στα ρεαλιστικά έργα δεν έχουν θέση οι απιθανότητες των ρομαντικών έργων, όπως οι ήρωες που σώζονται συνεχώς ως εκ θαύματος από κινδύνους ή ήρωες που εμφανίζονται ξαφνικά την πιο "κατάλληλη" στιγμή.

Στη λογοτεχνία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους αρχικά κυριάρχησε ο ρομαντισμός. Έτσι κατά την περίοδο 1830-1880 σχεδόν όλα τα έργα είναι καθαρά ρομαντικά, αισθηματικά ή ιστορικά. Υπήρξαν όμως και κάποια δείγματα ρεαλισμού, χωρίς όμως αυτή η τάση να επικρατήσει. Τα πρώτα έργα αυτά ήταν:

Βαλλιάνειο Γ.Ε.Λ. Κεραμειών / σχολ. έτος 2021-2022

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Ο "Πολυπαθής" (1839) και ο "Ζωγράφος" (1842) του Γρ. Παλαιολόγου, Ο "Θάνατος Βλέκας"(1855) του Π. Καλλιγά, Η "Πάπισσα Ιωάννα" (1866) του Ροΐδη, Ο "Λουκής Λάρας" (1879) του Βικέλα είναι το έργο που θεωρείται ότι σηματοδοτεί τη στροφή προς τον ρεαλισμό.

Πράγματι, από το 1880 και μετά, η πεζογραφία στράφηκε στη σύγχρονη πραγματικότητα, ιδιαιτέρως αυτή της υπαίθρου, και επικράτησε η ρεαλιστική τεχνοτροπία. Ο ρεαλισμός όμως στη νεοελληνική λογοτεχνία εμφανίστηκε διαφοροποιημένος από τον ευρωπαϊκό ρεαλισμό κυρίως για τον λόγο ότι η επίδραση των ξένων μυθιστορημάτων εθεωρείτο επιβλαβής για τα ήθη του λαού, ιδιαίτερα των νέων και των γυναικών. Έτσι οι συγγραφείς ενθαρρύνονταν να επιλέξουν θέματα από την "αγνή" αγροτική ζωή (την οποία οι περισσότεροι νοσταλγούσαν). Γι' αυτό η τάση που επικράτησε στη νεοελληνική λογοτεχνία από το 1880 ως τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν η ηθογραφία, δηλαδή αρχειοθέτηση της αγροτικής ζωής, συνήθως με εξιδανικευμένο και ειδυλλιακό τρόπο, και έπειτα της αστικής ζωής.

Κυριότεροι εκπρόσωποι της ρεαλιστικής ηθογραφίας εκείνης της περιόδου είναι οι:

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Γεώργιος Βιζυηνός, Ανδρέας Καρκαβίτσας

Στις αρχές του 20ου αι. εμφανίζονται συγγραφείς με εντονότερο κοινωνικό προβληματισμό -συνά ιδεολογικά χρωματισμένο- που αντλούν την έμπνευσή τους από την αστική ζωή και εκθέτουν στα έργα τον προβληματισμό τους για κοινωνικά θέματα. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι:

Κωνσταντίνος Θεοτόκης, Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, Δημοσθένης Βουτυράς

Στα μέσα του 20ου αιώνα εμφανίζεται και άλλη μια γενιά συγγραφέων η οποία χρησιμοποιεί τον κοινωνικό ρεαλισμό ως κύριο θέμα στο περιεχόμενο των έργων τους. Αντλούν την έμπνευσή τους από τον αστικό βίο αλλά μερικές φορές αναφέρονται και στον υπαίθριο. Οι ιστορικές αλλαγές όπως: ο εμφύλιος, η κυβέρνηση της νέας δεξιάς, τα ιουλιανά, η χούντα των συνταγματαρχών και η μεταπολίτευση είναι εντονότατα αποτυπωμένες στα βιβλία τους και είναι αυτές που πλαισιώνουν τους κοινωνικούς τους προβληματισμούς. Ευδιάκριτος είναι και ο προβληματισμός τους για τα πολιτικά θέματα. Κυριότεροι εκπρόσωποι είναι:

Μένης Κουμανταρέας, Θανάσης Βαλτινός, Βασίλης Βασιλικός

